

BONES PRÀCTIQUES D'INNOVACIÓ DOCENT

1. Títol

Un model de pràctica reflexiva multimoment aplicat des de la simulació fins a la pràctica clínica

2. Universitat / Facultat

Universitat de Lleida. Facultat d'Infermeria i Fisioteràpia

3. Equip de treball / Contacte

Judith Roca, Francesc Sevilla, Daniel Medel, Alba Torné, Laura Macià i Aina Bonet.

4. Resum

La innovació docent que es presenta aquí parteix d'un model de pràctica reflexiva que relaciona la simulació amb la pràctica clínica. Aquesta s'emmarca en el grau en infermeria.

Primer de tot, es va fer una simulació clínica immersiva amb pacients estandarditzats al centre de simulació 4DHealth. Aquesta sessió es va desenvolupar en les tres etapes habituals: prebríng grupal, escenari individual i debríng immediat grupal.

Posteriorment, els estudiants van iniciar l'escriptura d'un diari reflexiu individual, el qual recollia la pràctica reflexiva en tres moments: debríng immediat (M1), debríng tardà (M2) i debríng en pràctica clínica (M3).

Els estudiants desenvolupen la competència reflexiva per mitjà d'un procés iteratiu entre l'entorn acadèmic i l'assistencial.

5. Desenvolupament

a. Introducció

La simulació clínica ha experimentat un augment significatiu d'ús com a estratègia d'aprenentatge en la formació dels professionals i estudiants de ciències de la salut gràcies als seus múltiples beneficis (Amsalem *et al.*, 2020; Cant & Cooper, 2017; Packard *et al.*, 2019). En el context infermer, es relaciona tant en el desenvolupament d'habilitats clíniques i en el d'habilitats bàsiques (Oh, Jeon & Koh, 2015), com en el de comunicatives (Webster, 2014) o amb el treball en equip (Watters *et al.*, 2015).

D'altra banda, el diari reflexiu és un element clau per a fonamentar la pràctica reflexiva (Olate & Castillo, 2016), ja que permet recollir l'experimentació personal vinculada a la realitat (Zabalza, 2011). Per tant, la reflexió mira d'aprendre de la pròpia pràctica mobilitzant coneixements, habilitats, actituds, interessos i motivació d'una manera globalitzadora (Domingo & Gómez, 2014). Ara bé, és imprescindible portar l'estudiantat a l'aprenentatge professional (Korthagen, 2010) i acompanyar l'acció amb la reflexió per una veritable integració (Leal *et al.*, 2014).

b. Objectiu

L'objectiu d'aquesta innovació és facilitar un aprenentatge competencial i experiencial que fomenti la reflexió d'una manera estructural mitjançant un model individual multimoment entre la simulació i la pràctica clínica.

c. Metodologia

Aquesta experiència es porta a terme i es readapta des del curs 2016-2017 fins avui dia. Els participants són els estudiants de segon curs del grau en infermeria de la Facultat d'Infermeria i Fisioteràpia del Campus d'Igualada - UdL. El nombre d'estudiants per curs acadèmic és d'uns quaranta, i l'experiència, des de la simulació fins al lliurament final del diari, té una durada aproximada de tres o quatre mesos.

En aquesta experiència hi participen conjuntament dues assignatures: una de bàsica, que és «bases fisiopatològiques per a l'atenció a la persona», i una altra, de ciències infermeres, que és «cures d'infermeria de l'adult 1».

Primer de tot, es fa una simulació clínica immersiva amb pacients estandarditzats al centre de simulació 4Dhealth, situat a la ciutat d'Igualada <https://4dhealth.com/>. Aquest centre és dedicat a la formació i l'entrenament de professionals i estudiants de ciències de la salut i té per objectiu millorar la seguretat del pacient i la qualitat assistencial. Aquesta sessió de simulació clínica es desenvolupa en les tres etapes habituals: prebríng grupal, escenari individual i debríng immediat grupal.

Posteriorment l'estudiantat inicia l'escriptura d'un diari reflexiu individual. El punt de partida és la pràctica de simulació, i es proposa un procés d'aprenentatge reflexiu continu des de l'escenari docent fins a l'escenari professional. Aquest aprenentatge recull tres moments cronològics: (M1) debríng immediat post simulació, (M2) debríng tardà i (M3) debríng en la pràctica clínica. Cal destacar que en el debríng hi ha diferents models; el nostre es fonamenta en el «debríng del bon judici», en buscar les raons que han fet que un estudiant actués d'una manera concreta i com millorar-ho (Maestre & Rudolph, 2014).

Durant l'M1, els estudiants fan una narrativa on descriuen i exploren la seva experiència de simulació. Al cap d'un mes, en l'M2, visualitzen l'enregistrament de la seva experiència de simulació amb la finalitat de reconstruir i crear alternatives d'acció, i posteriorment, quan fan les estades clíniques, M3, apliquen l'acció professional i hi reflexionen.

d. Avaluació i resultats

Els resultats de l'experiència s'han avaluat en dues línies.

En una línia, es van analitzar els diaris reflexius dels estudiants del curs acadèmic 2017-18 a través dels nivells de reflexió de [Bain, Ballantyne, Colleen, i Lester \(2002\)](#) per mitjà de l'eina *5Rs Reflective Writing Scale*. D'aquest estudi en va sortir una publicació en una revista de Q1 especialitzada del camp de la infermeria: *Nurse Education Today*. Els resultats mostren que la competència reflexiva augmenta en contextos d'aprenentatge experiencial, en l'M1 és quan es produeixen més evidències de reflexió a un nivell estratègic, però en l'M3 és quan es produeix una reflexió més analítica, és a dir, un nivell més alt de reflexió (Roca, Reguant, Tort & Canet, 2020).

En una altra línia, es va analitzar la percepció de l'estudiantat en relació amb la utilització de la simulació i del diari reflexiu, i, a més, es va determinar si hi havia diferències de satisfacció. D'aquí va sorgir la publicació d'un capítol de llibre per a l'Editorial Octaedro (Q1 en l'Scholarly Publishers Indicators - CSIC). Els resultats mostren un alt grau de satisfacció amb totes dues estratègies, essent més alt en la simulació clínica (Roca, Reguant, Ruiz & Canet, 2020). La combinació del coneixement teòric i la pràctica clínica són de vital importància per a la formació infermera (Culha, 2019).

Així mateix, la reflexió es planteja com una motivació per a aprendre de l'experiència i per a millorar-la (Bulman, Lathlean & Gobbi, 2012).

e. Impacte / Sostenibilitat

Es valora un impacte alt sobre l'aprenentatge de l'estudiantat, ja que és un aprenentatge pròxim a la realitat, que permet la transferència de coneixement i l'assoliment d'uns continus acadèmica i entorn assistencial.

A més, és una estratègia sostenible i fàcilment aplicable a qualsevol disciplina de ciències de la salut o socials.

f. Línies futures / Noves oportunitats

Actualment continuem indagant sobre aquest tema i anem incorporant-hi les possibilitats que ens donen les tecnologies. Tenim una línia de recerca oberta en simulació virtual, que

s'adapta no sols a les necessitats generacionals, sinó també a les imposades per les directrius de la pandèmia de la COVID-19.

g. Conclusió

La competència reflexiva és essencial per a la formació dels professionals de la salut. El nostre model permet relacionar teoria i pràctica, estimula la reflexió en i sobre l'acció i afavoreix l'elaboració d'un aprenentatge experiencial. L'estudiantat elabora una experiència, la reconstrueix, crea alternatives d'intervenció i, finalment, pot enfrontar-se a l'incident en la pràctica clínica.

6. Referències bibliogràfiques

AMSALEM, D.; GOTHELF, D.; SOUL, O.; DORMAN, A.; ZIV, A.; GROSS, R. (2020). «*Single-Day Simulation-Based Training Improves Communication and Psychiatric Skills of Medical Students*». *Frontiers in Psychiatry*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.00221>.

BAIN, J.; BALLANTYNE, R.; COLLEEN, M.; LESTER, N. (2002). *Reflecting on Practice-Student teachers' Perspectives*. Flaxton: Post Pressed/Flaxton.

BULMAN, C.; LATHLEAN, J.; GOBBI, M. (2012). «*The concept of reflection in nursing: Qualitative findings on student and teacher perspectives*». *Nurse Education Today*, 32 (5), e8-e13. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2011.10.007>.

CANT, R. P.; COOPER, S. J. (2017). «*Use of simulation-based learning in undergraduate nurse education: An umbrella systematic review*». *Nurse Education Today*, p. 49, 63-71. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2016.11.015>.

CULHA, I. (2019). «*Active learning methods used in nursing education*». *Journal of Pedagogical Research*, 3 (2), p. 74-86. <https://doi.org/10.33902/jpr.2019254174>.

DOMINGO, A.; GÓMEZ, V. (2014). *La pràctica reflexiva. Bases, modelos e instrumentos*. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia - Narcea.

KORTHAGEN, F. A. J. (2010). «*La pràctica, la teoria y la persona en la formació del profesorado*». *Revista Interuniversitaria de Formació del Profesorado*, 68 (68), p. 83-102. Recuperat de: <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3276048&info=resumen&idioma=SPA>

LEAL, C.; DÍAZ, L.; ROJO, A.; ROJO, R.; JUGUERA, L.; LÓPEZ, M. (2014). «*Practicum y simulación clínica en el Grado en Enfermería, una experiencia de innovación docente*». *Revista de Docencia Universitaria*, 12 (2), p. 22-11.

MAESTRE, J. M.; RUDOLPH, J. W. (2014). «*Teorías y estilos de debriefing: el método con buen juicio como herramienta de evaluación formativa en salud*». *Revista Española de Cardiología, Jan-1 (Preprints)*, p. 366. <https://doi.org/10.1016/j.rec.2014.05.018>.

OH, P. J.; JEON, K. D.; KOH, M. S. (2015). «*The effects of simulation-based learning using standardized patients in nursing students: A meta-analysis*». *Nurse Education Today*, 35 (5), e6-e15. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2015.01.019>.

OLATE, J.; CASTILLO, S. (2016). «*Desarrollo de procesos reflexivos desde la percepción de estudiantes de enfermería*». *Revista de Psicología*, 25 (2), p. 1-18.

PACKARD, K.; IVERSON, L.; RYAN-HADDAD, A.; TEPLY, R.; WIZE, A.; QI, Y. (2019). «*A Synchronous Interprofessional Patient Safety Simulation Integrating Distance Health Professions Students*». *Journal of Nursing Education*, 58 (10), p. 577-582. <https://doi.org/10.3928/01484834-20190923-04>.

ROCA, J.; REGUANT, M.; RUIZ, F.; CANET, O. (2020). «*El diario reflexivo y la simulación clínica un dispositivo pedagógico para estudiantes de enfermería*». En Roig-Vila, Rosabel (ed.). *La docencia en la Enseñanza Superior. Nuevas aportaciones desde la investigación e innovación educativas*, p. 847-855. Barcelona: Octaedro.

ROCA, J.; REGUANT, M.; TORT, G.; CANET, O. (2020). «*Developing reflective competence between simulation and clinical practice through a learning transference model: A qualitative study*». *Nurse Education Today*, 92, 104520. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2020.104520>.

WATTERS, C.; REEDY, G.; ROSS, A.; MORGAN, N. J.; HANDSLIP, R.; JAYE, P. (2015). «*Does interprofessional simulation increase self-efficacy: a comparative study*». *BMJ Open*, 5 (1), e005472. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2014-005472>.

WEBSTER, D. (2014). «*Using Standardized Patients to Teach Therapeutic Communication in Psychiatric Nursing*». *Clinical Simulation in Nursing*, 10, e81-e86. <https://doi.org/10.1016/j.ecns.2013.08.005>.

ZABALZA, M. A. (2011). «*Metodología docente*». *REDU. Revista de Docencia Universitaria*, 9 (3), p. 75-98.

7. Imatges de l'experiència

